

трудового навчання, у тому числі іхолодильним, з урахуванням зросту учнів. Робочі місця повинні забезпечувати зручну робочу позу учнів та відповідати вимогам безпеки життєдіяльності» [4]. Як зазначено у Положенні про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти МОН «забезпечує виконання завдань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності... координує і контролює забезпечення безпечних і нешкідливих умов навчання, утримання і праці направлених на забезпечення безпечних і нешкідливих умов освітнього процесу» [3].

Для розв'язання задачі організації безпечної праці учнів на уроках трудового навчання та технологій необхідне застосування комплексу взаємопов'язаних методів, зокрема, вивчення праць педагогів, психологів, соціологів, офіційної документації, програм, підручників і методичних посібників; аналіз літератури з питань культури праці, програм 5-11 класів з трудового навчання; дослідно-експериментальна перевірка методики проведення занять з трудового навчання у 5-11 класах.

Вчитель технологій повинен організувати роботу з охорони праці у освітньому процесі з метою забезпечення здорових та безпечних умови праці, запобігання травматизму, штатної експлуатації технічних засобів, створення оптимального режиму роботи і навчання. Оптимізація умов праці і навчання учасників освітнього процесу, попередження їх травматизму – одне із найактуальніших завдань сучасного закладу освіти.

Навчання техніки безпеки на уроках технологій дозволяє дітям набути необхідних знань, які навчають ідентифікувати потенційні небезпеки, аналізувати її рівні, приймаючи ефективні рішення і дії для їх відвернення або мінімізації шкідливого впливу на основі розумінням явищ будь-яких небезпечних ситуацій.

Таким чином, ми приходимо до розуміння пріоритетності проблеми організації безпечної праці при реалізації навчальних технологій в освітньому процесі, що має визначальний характер для формування освітнього середовища, яке забезпечує збереження життя та здоров'я учасників освітнього процесу. Вміння педагога відбирати, раціонально використовувати і чергувати всі можливості засобів та методів безпечної комунікації дозволяє учням легше переносити навчальні навантаження, соціальну ізоляцію та знизити ризик стресових станів й погіршення здоров'я всіх комунікаторів.

Література

1. Закон України «Про охорону праці». URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>(дата звернення: 10. 05. 2021)
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>. (дата звернення: 10. 05. 2021)
3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 26.12.2017 № 1669 «Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0100-18#Text> (дата звернення 10.03.2021).
4. Наказ МОЗ №2205 від 25.09.20 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти.» URL:https://moz.gov.ua/uploads/5/27593-dn_2205_25_09_2020_dod_1.pdf (дата звернення: 10. 05. 2021)

Руденко Л. А.

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
професор кафедри практичної психології та педагогіки

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів

ГНОСЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ

Серед провідних завдань підвищення якості освітнього процесу в закладах вищої освіти є його спрямування на формування у майбутніх поколінь цілісного й сучасного наукового

світогляду, основними показниками якого є система цінностей та настанов особистості, її прагнення й переконання, життєві принципи та орієнтири. Синтезуючи сутність цих особливостей особистості, саме світогляд формує уявлення особистості про себе, довкілля і своє місце в ньому, забезпечує її всебічний розвиток і допомагає самоідентифікуватися в житті. Зважаючи на це, можемо тлумачити поняття світогляду як різнобічної духовної властивості індивіда, що характеризує його знання через їх оцінювання, ставлення до оточуючого світу, прагнення до його вдосконалення. Формуванню світогляду важливо приділяти особливу увагу у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти [3, с. 27]. Особливо це стосується студентів, які навчаються за спеціальностями, що належать до соціономічних професій (наприклад «Практична психологія»).

Становлення світоглядних позицій духовно багатой, морально вільної, культурно вихованої особистості фахівця відбувається завдяки його участі в соціокультурній життєдіяльності, до сфери якої належить і освіта. Одним із чільних напрямів освітньої політики України визначено «реформування системи освіти на основі філософії «людиноцентризму», переорієнтацію її змісту на цілі сталого розвитку та підвищення її якості на інноваційній основі» [2, с. 158]. Водночас, загострення світоглядної кризи суспільства в аксіологічному, соціокультурному, культурологічному та антропологічному вимірах підвищує значущість світоглядного компонента в роботі практичних психологів, оскільки у процесі професійної діяльності вони мають надавати кваліфіковану психологічну допомогу клієнтам, бути чуйними, уважними, доброзичливими, щиро бажати їм допомогти. Якісні показники названих властивостей опираються на знання людини, її переконання та ціннісні орієнтації, що засвідчують її світоглядну позицію. Звідси випливає, що ефективна професійна підготовка практичних психологів має орієнтуватися на виховання особистості з інноваційним типом мислення й та високим рівнем культури, що передбачає створення в закладі вищої освіти відповідного освітнього середовища з урахуванням суспільних і державних потреби, новітніх педагогічних технологій, а також (чим не можна нехтувати!) запитів самої особистості.

Зважаючи на викладене, можемо стверджувати, що оптимізацію професійної підготовки майбутніх практичних психологів забезпечить урахування в освітньому процесі гносеологічного аспекту формування світогляду. Його сутність визначалася відповідно до філософського, культурологічного, психолого-педагогічного змісту поняття світогляду [3, с. 29]. Відповідно, процес професійної підготовки майбутніх практичних психологів у ЗВО потрібно будувати на засадах цілісності й систематичності, природного інтегрування загальних гуманістичних сенсів і духовно-моральних орієнтирів у всі цикли дисциплін (у такому випадку цілісність забезпечить принцип комплементарності, як дієвий спосіб висвітлення різних граней цілого [1, с. 65]). Комплекс взаємодоповнювальних знань потрібно спрямовувати на морально-духовний розвиток здобувачів освіти, формування у них ціннісного ставлення до людини, життя взагалі, та професійної діяльності зокрема.

Провідною характеристикою трудового середовища практичних психологів є його комунікативність: під час професійної взаємодії інформація адресується конкретній людині і, що важливо, передає особисте ставлення комунікатора як до інформації, так і до реципієнта. При цьому зміст інформації зумовлений «фоновими знаннями» особистості. У контексті світогляду саме фонові знання формують її внутрішній світ у процесі акумуляції когнітивного досвіду, характеризують її гносеологічну, аксіологічну та морально-етичну сутність, відображену в психологічній структурі світогляду. Основними компонентами світогляду як цілісного утворення є: світоглядні знання (життєво важливі для людини, є систематизованим результатом її інтелектуальної діяльності); цінності (значущі для людини, узгоджуються з її потребами, відповідає сутності особистості); переконання (суб'єктивні інтелектуально-емоційні надбання, які є життєвими орієнтирами).

Отже, світогляд, базуючись на системі цінностей особистості, впливаючи на її спрямованість та закарбовуючись у характері, можна розглядати як важливе підґрунтя діяльності та визначальний регулятор поведінки людини. Опираючись на це, зазначимо, що врахування необхідності його формування у майбутніх практичних психологів сприятиме оптимізації їхньої професійної підготовки шляхом активного розвитку пізнавального потенціалу студентів, їхньої здатності до продуктивного сприймання й осмислення інформації, її адекватного оцінювання в кожній конкретній ситуації. Цілеспрямоване нагромадження майбутніми практичними психологами когнітивного досвіду, в тому числі розширення фонових знань, позитивно позначатиметься на трансформуванні їхніх професійних знань у систему власних обґрунтованих суджень, переконань і поведінки, тобто виконуватиме світоглядну функцію у процесі формування й розвитку особистості фахівця.

Література

1. Борытко Н. М., Моложавенко А. В., Соловцова И. А. Методология и методы психолого-педагогических исследований / под ред. Н. М. Борытко. Москва : Академия, 2008. 319 с.
2. Руденко Л. А. Формування комунікативної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування у професійно-технічних навчальних закладах: монографія. Львів : Піраміда, 2015. 343 с.
3. Руденко Л. А. Формування світогляду майбутніх фахівців соціономічних професій: гносеологічний аспект. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2017. № 1. С. 27–36.

Рутковська О. М.

аспірантка кафедри теорії і методики технологічної освіти,

Цина А. Ю.

доктор пед. наук, професор,

завідувач кафедри теорії і методики технологічної освіти

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка,
м. Полтава

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНOSTІ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ІЗ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Про ефективність трудового навчання в школі можна говорити на основі отримання певних його результатів, визначених Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти [1], якими є ієрархічно підпорядковані ключова, загальнопредметна і предметна (галузева) компетентності. Результатом компетентісно зорієнтованого трудового навчання є сформовані ключові та предметні компетентності, які виявляються в ситуаціях застосування набутих знань і вмінь в умовах, відмінних від тих, у яких ці знання і вміння набувалися початково.

Діагностування результативності сучасного трудового навчання здійснюється за такими критеріями: предметні компетентності (здатність застосовувати на практиці набуті знання, уміння, навички) та ключові (метапредметні) компетентності (здатність опрацьовувати інформацію, уміння вчитися та здійснювати самовдосконалення, співпрацювати з іншими, вирішувати проблеми та ін.).

Критеріями сформованості предметної компетентності з трудового навчання визначають набутий учнями у процесі навчання досвід специфічної для цього предмета діяльності, пов'язаної із засвоєнням, розумінням і застосуванням нових знань, перетворенням та застосуванням цього досвіду. До предметних компетентностей учнів основної школи, за освітньою галуззю «Технології», Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти віднесені: знання і розуміння з теоретичних основ проектування, технічної творчості, регіональних основ художньої творчості, власних здібностей та вимог майбутньої професії; уміння застосовувати у роботі над проектом методи творчого пошуку ідей, традиційні і сучасні прийоми обробки природних матеріалів для створення виробу від творчого задуму до його